

مقدمه

آمارگیری از فعالیتهای مربوط به معدن کشور و انتشار مستمر نتایج آن، از سال 1333 توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت وقت آغاز شد. این آمارها، هر سال همزمان با انتشار "آمار فعالیتهای صنعتی"، در ضمیمه نشریه مذکور به چاپ می‌رسید ولی از سال 1339، آمارهای مربوط در نشریه‌ای مستقل تحت عنوان "آمار فعالیتهای معدنی ایران" منتشر شد. اولین سرشماری از معدن کشور در آذرماه سال 1342 توسط وزارت اقتصاد اجرا شد و از سال 1342 تا سال 1353، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معدن نقاط مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیتهای معدن جمع‌آوری و منتشر می‌کرد. در سال 1353، دومین سرشماری از معدن کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنعت، معدن و تجارت اجرا شد. از سال 1353 تا سال 1357، مرکز آمار ایران به‌طور سالانه بخشی از معدن کشور را به عنوان معدن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال 1357 تا سال 1363، به دلیل عدم اجرای طرح‌های آماری و نیز فراهم‌نبودن آمارهای ثبتي جامع، این بخش از فعالیتهای اقتصادی دچار خلأ آماری شد. در سال‌های 1364 و 1365، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معدن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال 1366، سومین سرشماری از معدن کشور رابه مرحله اجرا درآورد. از سال 1367 تا سال 1385 به استثنای سال‌های 1370 و 1384 آمارگیری از معدن کشور به‌طور سالانه انجام شده است. آمار و اطلاعات ارائه شده در این فصل از نتایج آمارگیری از معدن در حال بهره برداری سالهای 1376 تا 1393 در سطح استان و آمارهای گزارش شده توسط اداره کل تعاون استان حاصل شده است که شامل مشخصات عمومی و عملکرد اقتصادی معدن و مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی معدنی در استان می باشد. است.

- آمار و اطلاعات مندرج در این فصل، علاوه بر نتایج آمارگیری‌ها و سرشماری‌های مذکور شامل آمار و اطلاعات شرکت‌های تعاونی معدنی ارائه شده توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نیز می‌باشد.
- در مورد آمارهای ارائه شده، توضیحات زیر ضروری است:
- 1- در آمارگیری از معادن فعال کشور، اطلاعات مربوط به نفت و گاز، مواد رادیواکتیو و خاک رس جمع‌آوری نشده است، و به دلیل اهمیت خاص نفت و گاز، اطلاعات آماری مربوط به این فعالیت‌ها در فصل 6 (نفت و گاز) به طور مجزا ارائه می‌شود.
 - 2- در طرح آمارگیری از معادن در حال بهره‌برداری کشور، معادن شن و ماسه به روش نمونه‌گیری و سایر معادن به صورت سرشماری، مورد آمارگیری قرار می‌گیرند.
 - 3- در این فصل برای طبقه‌بندی فعالیت‌های بخش معدن از طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (I.S.I.C.)، ویرایش چهارم، با اعمال تغییراتی در آن استفاده شده است.

تعاریف مفاهیم

معدن: مجموعه کانسار (ذخیره معدنی که بهره‌برداری از آن اقتصادی می‌باشد) و ماشین‌آلات و تسهیلاتی است که به منظور اکتشاف، تجهیز و بهره‌برداری و کانه‌آرایی از آن کانسار ایجاد شده است. کانه‌آرایی، به تمامی عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه و یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر صورت می‌گیرد، اطلاق می‌شود.

معدن در حال بهره‌برداری: معدنی است که دارای مجوز بهره‌برداری از وزارت صنعت، معدن و تجارت (غیر از معادن شن و ماسه) و یا شهرداری‌ها و فرمانداری‌ها (برای معادن شن و ماسه) بوده و نیز در سال آمارگیری، حداقل به مدت 30 روز به صورت پیوسته یا ناپیوسته، مجموعه‌ای از عملیات استخراج (در پاره‌ای از موارد همراه با کانه‌آرایی)، به منظور به دست آوردن کانه قابل فروش در آن انجام گرفته باشد.

مدیریت خصوصی: مدیریتی است که توسط افراد یا مؤسسات خصوصی اعمال می‌شود.

مدیریت عمومی: مدیریتی است که توسط وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها، شهرداری‌ها و سایر مؤسسات بخش عمومی اعمال می‌شود.

شاغلان: تمامی افرادی هستند که در داخل یا خارج معدن به صورت تمام‌وقت یا پاره‌وقت برای معدن کار می‌کنند. شاغلان از نظر وظیفه‌ای که به عهده دارند به دو گروه شاغلان خط تولید (ماهر و ساده) و سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی) تفکیک می‌شوند.

شاغلان ماهر خط تولید: کارکنانی هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه‌ای که کسب کرده‌اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان، تکنیسین‌های فنی، استادکاران، سرکارگران، کارگران ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان ساده خط تولید: کارکنانی هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به تعلیم و کسب مهارت ندارد، مانند: کارگران ساده، باربران و بارگیران.

سایر شاغلان (اداری، مالی و خدماتی): کارکنانی هستند که به امور دفتری، اداری، مالی و خدماتی معدن و یا دفتر مرکزی، اشتغال داشته و به طور مستقیم در امر استخراج و تولید دخالت ندارند.

در ارائه آمار شاغلان، توضیح این نکته ضروری است که در محاسبه از روش "متوسط تعداد شاغلان در سال" استفاده شده است.

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل 4- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

تولید مواد معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می‌باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیت‌های معدن، مواد معدنی به همان صورتی که از کانسار استخراج می‌شود، عرضه می‌گردد در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیت‌ها یا معدن، مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک کانه‌ها و یا افزایش عیار ماده خام، به بازار عرضه می‌شود. ضمناً در یک رشته فعالیت، ممکن است چند ماده

معدنی به دست آید، مثلاً در رشته فعالیت استخراج سنگ مس، مواد معدنی سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن از تولیدات رشته فعالیت مذکور به حساب می آیند.

ارزش تولیدات: ارزش مواد معدنی استخراج شده و ارزش ضایعات قابل فروش مواد معدنی به قیمت تولید کننده یعنی قیمت فروش به مشتریان در محل معدن است.

سرمایه گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه ای): رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل 4- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

ارزش افزوده: عبارت از ارزش دریافتی ها (ستانده ها) منهای ارزش پرداختی ها (داده ها) است.

ارزش دریافتی ها (ستانده ها): عبارت از ارزش تولیدات مواد معدنی، ضایعات قابل فروش مواد معدنی، ساخت و تعمیر اساسی اموال سرمایه ای توسط شاغلان معدن و سایر دریافتی های معدن است که شامل دریافتی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین آلات آزمایشگاه و... می باشد.

ارزش پرداختی ها (داده ها): عبارت از ارزش مواد، ابزار و وسایل کار کم دوام، سوخت مصرف شده، آب و برق خریداری شده و سایر پرداختی ها است که شامل پرداختی بابت کارهای کنتراتی، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری، تعمیرات جزئی ماشین آلات، آزمایشگاه و... می باشد.

شرکت تعاونی: رجوع کنید به تعاریف و مفاهیم "فصل 4- کشاورزی، جنگلداری و شیلات".

شرکت تعاونی معدنی: نوعی شرکت تعاونی است که در زمینه

استخراج، بهره برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد.

1-5- مشخصات عمومی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران (میلیون ریال)	تعداد شاغلان	تعداد معادن			سال و فعالیت
		مدیریت خصوصی	مدیریت دولتی	جمع	
2672194	1054	52	5	57	1375
19069136	1542	101	12	113	1380
114007	2200	142	6	148	1385
178154	2491	184	15	199	1389
236323	2770	262	11	273	1390
314653	2942	289	11	300	1391
459307	3569	11	294	305	1392
418017	3426	323	17	340	1393
42128	195	12	0	12	سنگ آهن
29818	220	6	0	6	سرب وروی
4201	94	17	7	24	شن و ماسه
247919	2015	116	4	120	سنگهای تزئینی
36341	361	67	5	72	سنگ لاشه
0	0	0	0	0	سنگ بالاست
23538	170	20	0	20	سنگ آهک
6856	48	13	0	13	سنگ گچ
5158	58	18	0	18	کائولن و خاک نسوز
0	0	0	0	0	دولومیت
563	7	2	0	2	بنتونیت و گل سرشور
1025	10	1	1	2	سولفات سدیم
11108	95	17	0	17	باریت و خاک سرخ و زرد
855	11	5	0	5	فلورین
2639	50	12	0	12	سنگ سیلیس
3085	44	11	0	11	فلدسپات
1400	25	1	0	1	تالک
0	0	0	0	0	استخراج نمک
0	0	0	0	0	استخراج صدف دریایی و میکا
998	13	2	0	2	استخراج پوکه معدنی

مأخذ: مرکز آمار ایران. (رپ).

نمودار ۱-۵

2-5- تعداد معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع استخراج

سال و فعالیت	جمع	استخراج روباز	استخراج زیرزمینی	استخراج روباز و زیرزمینی
.....1375	57	56	0	1
.....1380	151	144	2	5
.....1385	113	111	1	1
.....1389	237	234	1	3
.....1390	273	267	1	5
.....1391	300	299	1	0
.....1392	305	305	0	0
..... 1393	340	337	2	1
.....سنگ آهن	12	12	0	0
.....سرب و روی	6	4	2	0
.....شن و ماسه	24	24	0	0
.....سنگهای تزئینی	120	120	0	0
.....سنگ لاشه	72	72	0	0
.....سنگ بالاست	0	0	0	0
.....سنگ آهک	20	20	0	0
.....سنگ گچ	13	13	0	0
.....کائولن و خاک نسوز	18	18	0	0
.....دولومیت	0	0	0	0
.....بنتونیت و گل سرشور	2	2	0	0
.....سولفات سدیم	2	2	0	0
.....استخراج سنگ مس	2	2	0	0
.....باریت و خاک سرخ	17	16	0	1
.....فلور	5	5	0	0
.....سنگ سیلیس	12	12	0	0
.....فلدسپات	11	11	0	0
.....تالک	1	1	0	0
.....استخراج نمک	0	0	0	0
.....استخراج صدف دریایی	0	0	0	0

مأخذ: مرکز آمار ایران (رپ).

3-5- تعداد شاغلان معدن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

سایر کارکنان (اداری، مالی و خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
249	201	604	10541375
274	415	853	15421380
1002	517	681	22001385
567	392	1532	24481389
584	503	1683	27701390
592	382	1968	29421391
732	732	2104	35691392
759	641	2026	34261393
39	28	128	195سنگ آهن
27	94	99	220سرب و روی
41	4	49	94شن و ماسه
382	395	1238	2015سنگهای تزئینی
120	44	197	361سنگ لاشه
0	0	0	0سنگ بالاست
42	14	114	170سنگ آهک
16	3	29	48سنگ گچ
21	5	32	58کائولن و خاک نسوز
0	0	0	0دولومیت
2	1	4	7بنتونیتو گل سرشور
2	2	6	10سولفات سدیم
23	14	58	95باریت و خاک سرخ و زرد
4	0	7	11فلورین
15	11	24	50سنگ سیلیس
17	4	23	44فلدسپات
1	20	4	25تالک
0	0	0	0استخراج نمک
0	0	0	0استخراج صدف دریایی و میکا
4	1	8	13استخراج پوکه معدنی

مأخذ: مرکز آمار ایران. (رپ).

4-5- مقدار و ارزش تولید مواد معدنی معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت

ارزش (میلیون ریال)			مقدار			فعالیت
۱۳۹۳	1392	1391	1393	1392	1391	
3591787	3320190	2746054	15623	14852	29265	جمع
461317	375343	180607	1531	1572	992	سنگ آهن
188697	128843	462536	70	48	102	سرب و روی
27664	31737	9987	433	382	160	شن و ماسه
2333238	2283681	1524318	3358	3041	2795	سنگهای تزئینی
187362	160589	134038	2188	2444	2253	سنگ لاشه
2540	0	0	8	0	0	سنگ مس
193494	171941	269728	6106	5318	6072	سنگ آهک
30727	27106	28019	689	704	15011	سنگ گچ
18716	19135	17841	200	222	278	کائولن و خاک نسوز
637	0	0	2	0	0	بوکسیت
1705	1073	4076	18	17	16	بنتونیت و گل سرشور
40447	25308	33599	671	727	1223	سولفات سدیم
52481	39485	10040	81	68	29	باریت و خاک سرخ وزرد
8402	4784	4467	6	4	41	فلورین
15603	24065	15492	123	92	87	سنگ سیلیس
19965	14999	10019	98	93	68	فلدسپات
4800	2250	30000	4	5	5	تالک
0	300	518	0	3	6	استخراج نمک
0	750	400	0	2	4	استخراج صدف دریایی و میکا
3992	8800	10369	37	110	123	استخراج پوکه معدنی

مأخذ: مرکز آمار ایران.

5-5- ارزش افزوده و ارزش پرداختها و دریافتهای معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت: 1393 (میلیون ریال)

دریافتها (ستاندها)	پرداختها (داده‌ها)	ارزش افزوده	فعالیت
3679373	989974	2689398	جمع
			فعالیت استخراج
468756	63365	405392	سنگ آهن.....
196413	83738	112675	سرب وروی.....
31421	7601	23820	شن وماسه.....
2381033	609882	1771151	سنگهای تزئینی.....
195725	72950	122775	سنگ لاشه.....
2608	1231	1377	سنگ مس.....
196988	70624	126364	سنگ آهک.....
32191	15354	16837	سنگ گچ.....
19790	7456	12334	کائولن و خاک نسوز.....
657	330	327	بوکسیت.....
1750	449	1301	بنتونیت و گل سرشور.....
40507	11207	29300	سولفات سدیم.....
56169	22864	33305	باریت و خاک سرخ وزرد.....
8701	4536	4164	فلورین.....
16837	5464	11373	سنگ سیلیس.....
20296	10169	10126	فلدسپات.....
5270	1129	4141	تالک.....
0	0	0	استخراج نمک.....
4261	1625	2636	استخراج پوکه معدنی.....
0	0	0	استخراج صدف دریایی و میکا.....

مأخذ: مرکز آمار ایران.

6-5- سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری برحسب فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای: 1393 (میلیون ریال)

وسایل نقلیه	ماشین آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری	جمع	فعالیت
13166	321790	379525	جمع.....
			فعالیت استخراج
0	140	140	سنگ آهن.....
388	38966	43642	بوکسیت.....
552	10399	12635	سرب وروی.....
0	160	160	سنگ مس.....
241	302	585	شن و ماسه.....
8728	189955	225011	سنگهای تزئینی.....
374	33432	36582	سنگ لاشه.....
708	10151	11554	سنگ آهک.....
203	2605	3000	سنگ گچ.....
472	4190	5543	کائولن و خاک نسوز.....
0	0	0	دولومیت.....
20	500	520	بنتونیت و گل سرشور.....
5	617	622	سولفات سدیم.....
0	0	0	استخراج نمک.....
425	13225	15537	باریت و خاک سرخ وزرد.....
0	540	590	فلورین.....
615	13125	18228	سنگ سیلیس.....
370	2530	4148	فلدسپات.....
15	400	425	تالک.....
50	553	603	استخراج پوکه معدنی.....
0	0	0	استخراج صدف دریایی و میکا.....

6-5- سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری بر حسب فعالیت و نوع اموال سرمایه‌ای: 1393 (دنباله) (میلیون ریال)

فعالیت	ساختمان	راه اختصاصی	توسعه و اکتشاف	نرم افزارهای رایانه ای	سایر
جمع	18708	18916	6713	235	0
فعالیت استخراج					
سنگ آهن.....	0	0	0	0	0
بوکسیت.....	1134	220	2885	50	0
سرب وروی.....	0	40	1644	0	0
سنگ مس.....	0	0	0	0	0
شن وماسه.....	42	0	0	0	0
سنگهای تزئینی.....	10180	14998	979	172	0
سنگ لاشه	2031	745	0	0	0
سنگ آهک.....	205	490	0	0	0
سنگ گچ.....	100	93	0	0	0
کائولن و خاک نسوز.....	80	465	330	6	0
دولومیت.....	0	0	0	0	0
بنتونیت و گل سرشور.....	0	0	0	0	0
سولفات سدیم.....	0	0	0	0	0
استخراج نمک.....	0	0	0	0	0
باریت و خاک سرخ وزرد.....	710	890	280	7	0
فلورین.....	50	0	0	0	0
سنگ سیلیس.....	4008	85	395	0	0
فلدسپات.....	168	880	200	0	0
تالک.....	0	10	0	0	0
استخراج پوکه معدنی.....	0	0	0	0	0
استخراج صدف دریایی و میکا.....	0	0	0	0	0

مأخذ: مرکز آمار ایران.

7-5- مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی معدنی در پایان سال (هزار ریال)

سرمایه	شاغلان	عضو	تعداد	سال و شهرستان
1207	352	194	21 1375
3119	415	252	29 1380
3241	440	304	35 1385
3514	567	430	49 1390
3529	637	445	51 1391
6190	832	489	57 1392
6550	622	478	56 1393
6667	657	503	60 1394
0	0	0	0 آشتیان
75	35	33	4 اراک
0	0	0	0 تفرش
413	20	21	3 خمین
0	0	0	0 خنداب
99	10	29	4 دلیجان
36	9	8	1 زرندیه
937	58	85	11 ساوه
651	24	42	5 شازند
10	18	7	1 فراهان
276	7	7	1 کمیجان
4170	476	271	30 محلات

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان مرکزی

